

METODERAPPORT:

En søsters kamp

Journalister:

Syed Ali Shahbaz Akhtar, NRK Rogaland

Jørn Norstrøm, NRK Brennpunkt

Thomas Ystrøm, NRK Rogaland

Research:

Heidi Larsen Leine

Silja Vëpsa

Hovedpublikasjoner:

Dokumentar TV – En søsters kamp

NRK1, Brennpunkt, 7. november 2018, klokken 21.20

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/2018/MDDP11001018/avspiller>

Dokumentar nett – Monas oppgjør

NRK.no, 6. november

<https://www.nrk.no/rogaland/xl/monas-oppgjor-1.14269034>

Nyhets sak nett – Norske kommuner har utbetalt over to milliarder for svikt i barnevernet

NRK.no, 7. november

<https://www.nrk.no/rogaland/norske-kommuner-har-utbetalt-over-to-milliarder-for-svikt-i-barnevernet-1.14268532>

I tillegg har det vært flere publikasjoner, både oppfølgere og bakgrunn på både radio, nett og fjernsyn. Resten kommer som vedlegg.

Adresser:

NRK Brennpunkt, 0340 Oslo

NRK Rogaland, Kringkasterveien 11 4021 Stavanger

Kontaktpersoner:

Syed Ali Shahbaz Akhtar, NRK Rogaland, 47241317

Jørn Norstrøm, NRK Brennpunkt, 40859070

Cecilie Ellingsen, NRK Brennpunkt, 91776871

Innhold

1 – innledning	4
2: Et barnevern som ikke grep inn	
2.1: Dokumentene fra barnevernet	
2.2: Dokumentene fra politiet	5
2.3: Ethiske vurderinger i første runde	
2.4: Saken i avisa	
3: Fase 2: Null oppreisning	
3.1: Fortsatt kontakt	6
3.2: Starten på et nytt kapittel	7
3.3: Etikk runde to	
4: Fase 3: Familien	
4.1: Kontakten med søsknene til Mona	
4.1.1: Søsknene på farssiden	
4.1.2: Søsknene på morssiden	8
5: Brennpunkt	
5.1: Opptakssituasjonene	
5.1.1: Opptak med Sven	
5.1.2: Opptak med Cecilie	9
5.1.3: Moren	10
5.1.4: Politikerne og ekspertene	
5.1.5: Advokatene	11
5.1.6: Sandnes	
5.2: Kilder som ikke ville stille	12
5.3: utfordringer med kildene	13
6: Undersøkelsen	14
6.1: Reaserchfase	
6.2: Begrepsforståelse	15
6.3: Innsamling oppreisningsordninger	16
6.4: Innsamling runde	
6.5: Konklusjon	17
7: Oppfølging og konsekvenser	

7.1 Monas sak	18
7.2: Monas kamp for systemendring	
8: Oppsummering	19

1. Innledning

Det begynte med den vonde historien til en enkeltperson. Det er på vei mot å ende med en systemendring som gjelder flere tusen av de svakeste blant oss: Barnevernsbarna.

Dette prosjektet har handlet om mennesker med store sår etter en vond barndom. Vi har fortalt en usminket historie om liv som de fleste av oss heldigvis ikke kan forestille seg. Underveis har vi gjort datainnsamlinger og begjært innsyn i en stor mengde dokumenter. Det vanskeligste har likevel vært den menneskelige siden av prosjektet: Å få de som har blitt sviktet gang på gang til å stole på deg, og balansere hensynet til og omtanken for de som har stilt opp i denne saken opp mot journalistikkens objektivitet.

Det begynte i januar 2015. Jeg (journalist Syed Ali Shahbaz Akhtar) hadde laget en sak om barnevernet i Sandnes. Etter dette ringte telefonen i flere dager.

De aller flest som ringte, mente barnevernet burde holdt seg unna dem. Ikke tatt barna deres. Men så var det ei som mente de burde ha grepet inn. At barnevernet burde flyttet henne fra barndomshjemmet lenge, lenge før de gjorde. Hun som ringte het Mona Anita Espedal. Nå skulle hun søke om erstatning for svikten. Hun ønsket at historien skulle bli kjent.

Det ble starten på fase 1 av arbeidet. I årene som kom holdt jeg og Mona kontakten. Det dukket opp nye problemstillinger som fikk meg til å se videre på saken. Den gikk fra å være en skjebnehistorie til å bli prinsipiell i fase 2. Og så viste det seg at problemstillingene ikke bare gjaldt henne. Den gjaldt alle søsknene i storfamilien hennes. 17 barn som hadde havnet under barnevernets omsorg. Noen hadde fått oppreisning. Andre hadde ikke. Noen fikk én sum, andre fikk en annen. Hvorfor skjedde dette? Hva slags regelverk og ordninger er det for tidligere barnevernsbarn som har blitt sviktet?

Det viste seg at tilfeldigheter som hvor barna var fra og når svikten skjedde kunne bety alt. Dette ble starten på fase 3. Kartleggingen av det store bildet. Og fortelle den helt spesielle historien til Mona og hennes familie.

2. Fase 1: Et barnevern som ikke grep inn

2.1 - Dokumentene fra barnevernet

I slutten av januar 2015 møtte Mona Anita Espedal meg hos Stavanger Aftenblad, der jeg jobbet den gangen. Hun hadde med seg en bunke med dokumenter fra barnevernet. I tiden som kom, gikk jeg gjennom disse. Det var en omfattende mappe som inneholdt mange bekymringsmeldinger. Disse er gjengitt i reportasjen som kom etter dette. Det var bekymringsmeldinger fra blant annet naboer, barnehageansatte, lærere og andre sendt barnevernet i perioden 1993 - 2000. I dokumentene kom det frem at barnevernet hadde blitt anbefalt å gripe inn av Foreldre- og barn senteret allerede i 1997. Mona ble imidlertid ikke flyttet hjemmefra før februar 2000, etter bekymringsmeldinger fra et nabopar, som også hadde anmeldt stemoren og faren til Mona til politiet.

Politiet etterforsket saken etter at Mona hadde blitt flyttet. I løpet av noen måneder ble alle hennes søsken fjernet fra hjemmet. Stemor og far ble siktet, men saken ble i 2002 henlagt av statsadvokaten. Etter klage fra Monas bistandsadvokat, ba Riksadvokaten om ytterligere etterforskningskritt. Men i 2003 ble saken endelig henlagt.

2.2 Innsyn i politidokumentene

Våren 2015 søkte jeg om innsyn i politidokumentene.

Jeg brukte opprinnelig påtaleinstruksens §4-2 og Riksadvokatens rundskriv 2291/80 – meddelelser til offentligheten om straffesaker. Etter at det kom ny straffelov, ble politiregisterforskriften §27-2(3) gjort gjeldende. Dette gir åpning for at politiet gir innsyn i etterforskningsdokumenter i avsluttede straffesaker. Her var det en over ti år gammel sak. Jeg sendte søknad med en begrunnelse til politiadvokaten ved daværende Rogaland politidistrikt. Han godtok den og i april 2015 fikk jeg komme inn på politihuset i Stavanger og gå gjennom dokumentene.

Jeg gikk gjennom og ba om å få kopi av om lag 75 prosent av dokumentene. Av disse godkjente politiadvokaten utlevering av om lag 75 prosent.

I Norge, i motsetning til andre land som Sverige, har ikke pressen krav til innsyn i noe som helst av politidokumenter. Dokumentene som jeg ikke fikk utlevert var for det meste helsedokumenter og interne politidokumenter. Dokumentene jeg fikk utlevert inneholdt politiavhør av 16 vitner i Monas sak. Politiadvokaten innstilte faktisk på påtale mot stemoren for vold og mishandling, kom det frem i dokumentene. Han anbefalte henleggelse av saken mot faren. Men statsadvokaten endte opp med å henlegge saken mot begge. Det kom frem av henleggelsen av at de trodde på Mona, men at forholdene lå tilbake i tid og det ville bli vanskelig å bevise dem godt nok i retten.

2.3 Ethiske vurderinger i første runde

Etter å ha gått gjennom politidokumentene, følte jeg meg tryggere på at her lå det en sak. Men før publisering hadde jeg flere samtaler med Mona og de andre involverte for å bygge et vurderingsgrunnlag. Mona hadde på dette tidspunktet ingen forutsetning for å kunne forstå hva medietrykket ville innebære. Både hun og jeg var litt usikre, så løsningen endte med at vi valgte å delvis anonymisere henne i reportasjen. Vi brukte ikke hele navnet hennes, og tok ikke bilder av ansiktet, men barnebilder og deler av bekymringsmeldingene ble publisert uslagd.

Jeg snakket med faren til Mona, mens stemoren ringte jeg. Det var for å gi mulighet til samtidig imøtegåelse og tilsvar i forkant av publisering. Vi i redaksjonen vurderte det også slik at søsknene burde få vite om prosjektet før publisering fordi historien angikk alle. I løpet av noen dager tok jeg derfor kontakt med alle søsken, halv søsken og stesøsken som hadde vokst opp med Mona.

2.4 Saken i avisa

Reportasjen gikk over sju sider i lørdagsmagasinet til Stavanger Aftenblad i slutten av oktober 2015. Et par dager før publisering valgte storebroren til Mona, som først hadde sagt nei til å være med i reportasjen, å si ja til å delta i saken. Jeg intervjuet også den nytilsatte barnevernslederen i Sandnes kommune, Silje Nygård, om saken. Hun sa i intervjuet at kommunen erkjente at de burde ha grepet inn tidligere og flyttet Mona og broren hjemmefra.

Ettersom kommunen erkjente ansvaret, skulle nå Mona og broren gå gjennom en vurdering fra en sakkyndig som skulle slå fast hvor skadet de var i dag på grunn av det de hadde opplevd i barndommen. Saken var over tenkte jeg. Så feil tok jeg den gangen.

3. Fase 2 – Null oppreisning

3.1 - Fortsatt kontakt

I månedene som kom opprettholdt jeg jevnlig kontakt med Mona. Hun og broren var nå i et løp hvor de skulle vurderes av psykologspesialist, for å fastslå om de hadde skader som ville gi rett til erstatning. Spesialisten kunne ikke fastslå om Monas plager skyldtes det som skjedde i barndommen eller andre traumatiserende hendelser i ettertid. Dermed ville hun ikke få erstatning. Broren ble imidlertid påvist skade, og fikk tilbud om 1,3 millioner kroner i erstatning, noe han godtok. Erstatning regnes ut fra en invaliditetstabell som i 2016 ville gi 3,9 millioner ved 100 prosent medisinsk invaliditet. Han inngikk forlik med Sandnes kommune.

Monas advokat anbefalte henne å godta rapporten, selv om den slo fast at hun ikke skulle få erstatning. Jeg fikk tilgang til rapporten til Mona. Den virket grundig. Jeg lot saken ligge.

I disse månedene byttet jeg også jobb fra Aftenbladet til NRK.

Litt før jul i 2016 ble jeg ringt opp en kveld. Det var Mona. Hun var veldig opprørt. Hun mente at det var flere problemstillinger jeg ikke hadde tatt tak i da jeg hadde jobbet med saken. Hvordan kunne det være rettfærdig at broren fikk erstatning og ikke hun. De hadde opplevd så å si det samme? Er det virkelig sånn at kun de nåværende konsekvensene skulle telle? Hun hadde faktisk holdt ut 8-9 måneder lenger enn broren i hjemmet med stemor. Mona vokste opp med faren, stemoren, broren, tre stesøsken og tre halvøsken. Mona mente at hun hadde tatt skade av oppveksten.

3.2 – Starten på et nytt kapittel

Etter jul tok vi opp kontakten. Jeg diskuterte problemstillingen med lederne mine. De var enige i at den var interessant.

TV-saken gikk lokalt på NRK Rogaland 3. juli 2017. Samme kveld ble en lengre sak på nett, som jeg hadde skrevet, publisert. Vinklingen var at broren fikk 1,3 millioner kroner og Mona fikk null til tross for at de hadde hatt samme oppvekst og kommunen hadde erkjent at begge var blitt sviktet.

Saken fikk stor respons. KrF-nestleder Olaug Bollestad var blant dem som delte saken i sosiale medier. Noen dager senere tok jeg en ringerunde til politikerne i Formannskapet i Sandnes. I samtalen med ordfører Stanley Wirak kom han inn på muligheten for en moralsk oppreisning. De andre politikerne i Formannskapet var enige. Jeg ringte Mona og ga henne nyheten. Dagen etter laget jeg en sak på TV og nett om at hun kom til å få tilbud om oppreisning fra kommunen.

Monas sak ble aktuell i valgkampen. 22. august 2017 dro hun til Oslo for å være med på et arrangement som SV-politiker Inga Marte Thorkildsen hadde tatt initiativ til. Seks dager senere var det formannskapsmøte i Sandnes. Verken Mona eller pressen fikk være til stede da saken hennes ble behandlet. NRK har senere klaget på begrunnelsen for å lukke møtet. Sandnes kommune brukte forvaltningsloven § 13 selv om Mona hadde opphevet taushetsplikten overfor NRK. De mente at det kunne forekomme taushetsbelagte opplysninger om andre, ettersom politikerne kunne snakke om andre saker for å sammenligne. Kommunen viste også til offentlighetslovens §23 som omhandler unntak for offentligheten av hensyn til kommunens forhandlingsposisjon. Etter NRKs mening så kunne ikke denne paragrafen gjøres gjeldende fordi den omhandler kommunenes behov for hemmelighet i anbudsprosesser eller forhandlinger i forbindelse med innkjøp. Uansett. 28. august måtte både NRK og Mona på gangen. Jeg sendte senere inn klage til Sivilombudsmannen.

Flertallet i Formannskapet vedtok å tilby Mona 725.000. Hun godtok det og vi fikk tilsynelatende en forsoning mellom Mona og ordføreren på TV. Nå var saken over tenkte jeg.

Det var den ikke.

3.3 – Etikk runde to

I forbindelse med arbeidet til sakene som ble publisert i NRK, dukket det opp nye utfordringer. Storebroren til Mona, han som fikk tilkjent i underkant av 1,3 millioner kroner i erstatning, ønsket ikke at dette skulle komme ut. Jeg hadde flere samtaler med broren og farmoren til Mona og etter hvert ble han overbevist om at det kunne ha stor betydning for søsterens sak.

For å gi mulighet til tilsvaret og samtidig imøtegåelse, ringte jeg til stemoren flere ganger, men det var vanskelig å få kontakt. Én gang svarte hun og vi avtalte et intervju dagen etter. Dagen etter tok hun ikke telefonen. Etter flere forsøk svarte hun på tekstmelding. Jeg fikk en epostadresse. I en epost limte jeg hele utskriften av intervjuet med Mona og manuset til nett- og tv-sakene. Jeg fikk en bekreftelse fra stemoren at eposten var mottatt og lest. Og så «forsvant» hun igjen.

4. Fase 3 – Familien

4.1- Kontakten med søsknene til Mona

Som jeg nevnte innledningsvis, så har den muntlige kontakten med kildene vært svært viktig i denne saken. Her vil jeg redegjøre litt for den kontakten.

4.1.1 – Søsknene på farssiden

Mona vokste opp med storebroren, tre stesøsken og tre halvøsken. Stemoren kom inn i familien til Mona med tre barn fra tidligere forhold. En av dem er død. En ønsket ikke å kommentere. I starten kom det fram motstridende opplysninger rundt Monas historie, men som etter hvert ble endret og dokumentert i Monas favør.

Barna til faren og stemoren har kun svart kort på meldinger jeg har sendt på Messenger. De har ikke ønsket å bidra. Faren og stemoren til Mona fikk også en datter til etter at Mona hadde flyttet. I 2002. Hun havnet tidlig under barnevernets omsorg.

Jeg har siden lagret alle meldingene jeg har fått på Messenger og via sms. For å sikre dem har jeg fortløpende sendt dem til meg selv på epost.

4.1.2 – Søsknene på morssiden

I deknningen frem til nå hadde moren vært fraværende. Dette var en kvinne som hadde dratt fra Mona da hun var veldig liten. Det jeg fant ut etter hvert, var at hun hadde blitt en del av Monas liv i ungdomstiden. Hun hadde faktisk bodd under to kilometer unna Monas barndomshjem, med en annen mann som hun hadde fått åtte barn med. Alle disse barna hadde også havnet under barnevernets omsorg. Den eldste av barna til moren tok kontakt med meg via epost.

Jeg begynte å diskutere saken med sjefen min på jobb, Lars Navestad. Dette måtte jo nesten være «norgesrekord» tenkte jeg, i antall overtagelser fra barnevernet i samme familie.

Samtidig kom jeg via Mona i kontakt med de andre søsknene. Lillebroren Sven bodde i Bodø. Jeg snakket med ham på telefon flere ganger. Også han valgte å oppheve taushetsplikten overfor meg, slik at jeg kunne søke innsyn i dokumentene hans i barnevernet. Det tok cirka en måned før barnevernet hadde gått gjennom og sladdet taushetsbelagte opplysninger om andre enn ham selv. Sven signerte en erklæring om at barnevernet kunne levere ut papirene til meg, og jeg fikk dem utlevert.

Ut fra denne ene søskenflokket visste jeg nå at barn kan få svært ulik behandling i erstatningssaker. Jeg visste også at barn med den samme oppveksten kan få svært ulik erstatning – hvis de i det hele tatt får erstatning. Dette ble starten på Brennpunkt-prosjektet.

5. Brennpunkt

5.1 - Opptakssituasjonene

Våren 2018 startet samarbeidet mellom meg i NRK Rogaland og Brennpunkt-redaksjonen i Oslo. Sammen med meg på laget fikk jeg fotograf Jørn Norstrøm, som jeg delte regionsvaret med, og prosjektleder Cecilie Ellingsen som coach og arbeidsleder. Thomas Ystrøm var hovedfoto fra Stavanger. Vi fant fort ut at det lå flere mindre historier i den store historien om overgrep, omsorgssvikt, forskjellsbehandling og unnlattelsessynder fra barnevernet. Den første lille historien var historien om Mona og broren Sven. De hadde ikke møttes på 14 år. Han hadde flyttet til Bodø et par år etter at barnevernet hadde overtatt omsorgen for ham i 2003. Nå snakket de sammen og ville møtes. Mona fikk dokumentene til Sven, pakket bagen og satte seg på flyet nordover.

5.1.1 – Opptakene med Sven

Sven ønsket av personlige grunner ikke å stille åpent. Vi ville holde muligheten åpen for det motsatte, og gjorde alle opptak med tanke på åpent intervju. Vi diskuterte spørsmålet nøye med ham, og lot ham se begge versjoner (både åpent og sladdet) før den endelige avgjørelsen. Til slutt endte vi med å anonymisere Sven for de som ikke måtte kjenne ham fra før, av hensyn til ham selv og etter hans eget ønske.

I opptakssituasjonen hadde vi to fotografer i Bodø. En fotograf ble med meg til Sven, mens en ble igjen på hotellrommet med Mona. Vi fikk filmet møtet fra begges synsvinkel.

I etterkant av opptakene hadde jeg kontakt med Sven flere ganger i uka. I løpet av sommeren 2018 hadde han noen reaksjoner. Vi måtte vurdere om Sven var i stand til å tåle påkjenningen med eksponeringen. Dette bølget frem og tilbake hele veien, frem til publisering. Vi måtte gjøre våre egne vurderinger av om dette var riktig. Jeg holdt kontakt med en koordinator i kommunen som hadde daglig kontakt med Sven. Slik kunne jeg dobbeltsjekke det inntrykket jeg selv hadde underveis i arbeidet, og styrke vurderingene vi gjorde redaksjonelt sammen med prosjektleder og redaksjonssjef.

I august 2018 kjørte Sven fra Bodø til Stavanger. NRK fikk blant annet opptak av ham hos advokaten. I løpet av de tre ukene han var i Stavanger holdt vi tett kontakt, så å si daglig. Vi hørte på musikk og kjørte bil. Denne perioden gjorde meg enda bedre i stand til å vurdere ham som kilde. En uke før sending dro jeg igjen til Bodø og så filmen sammen med ham. Det var viktig for oss at han hadde mulighet til å komme med innspill rundt publisering og anonymitet helt fram til avslutning.

5.1.2 – Opptakene med Cecilie

Det vi var blitt klar over etter møtet med Sven, var hvor viktig det hadde vært for barna å havne i gode fosterhjem. Det hadde Sven. Det hadde Mona. Og det hadde Cecilie. Det var på dette tidspunktet vi begynte å diskutere at det måtte være noe håp i den journalistiske historien. Det var så mye trist. Både Mona, Sven og Cecilie fortalte oss om de gode fosterforeldrene sine. Vi ville ha noen med i historien.

Cecilie bor fortsatt i kjelleren til fosterfaren, med samboer og to barn.

I motsetning til Sven, hadde hun og Mona beholdt kontakten hele tiden. Sommeren 2018 møttes de igjen i forbindelse med opptaket av intervju med Cecilie. Cecilie ønsket ikke at barna skulle eksponeres, og ville derfor ikke intervjues hjemme. Intervjuet ble gjort på Lundsneset, et turområde på Hundvåg i Stavanger. Noen uker senere fikk vi avtalt at vi skulle komme hjem til fosterfaren til Cecilie, Egil Norheim.

Frem mot disse opptakene hadde jeg snakket mye med Cecilie og blitt mye mer kjent med henne også. Så da vi dro ut, bød hun mer på seg selv. Vi fikk Cecilie og fosterfaren i flere settinger, blant annet på kjøkkenet og i hønsegården til Norheim.

5.1.3 – Moren

Etter at Mona, Sven og Cecilie hadde blitt intervjuet, begynte vi å jobbe for å sjekke om noen av foreldrene ville stille. Den eneste som sa ja var barnas felles mor, Grete. Men det var flere utfordringer knyttet til henne, både hvorvidt hun faktisk ville komme til å stille på avtaler og om vi ville kunne bruke disse opptakene av hensyn til henne selv.

Mona ønsket å møte moren og ble med. Hun var helt klar på at dette møtet ville ikke bli hjertelig. Grunnene kommer frem i filmen.

Det ble en spesiell situasjon. Etter den første samtalen mellom mor og datter, og intervjuet med moren, ba Mona og moren om å få litt tid for seg selv. Vi respekterte dette ønsket og dro vekk i halvannen time. Da jeg og Norstrøm kom tilbake var stemningen helt annerledes. Det ble ikke flere opptak den dagen.

I etterkant av opptakene ble det en krevende periode og mye kontakt med moren. Hun var ofte inne på tanken om å trekke seg. I oktober fikk moren se den delen av dokumentaren som omhandlet henne. Vi streamet via videochaten på Messenger. Vi dokumenterte tilbakemeldingen fra moren. Hun hadde ingenting å utsette på det vi viste. Senere forela vi påstandene fra døtrene som hadde kommet frem tidligere i filmen. Cecilie sine påstander om at foreldrene forlot barna alene over flere dager. Og Monas påstander om at moren hadde forlatt henne da hun var få uker gammel og ikke hadde møtt opp på alle samværene. Moren nektet for deler av disse påstandene, noe som kommer frem i dokumentaren.

Dagen før premieren fikk vi endelig signal fra henne at det var ok. Vi valgte likevel ikke å ha med hele navnet hennes for å unngå at hun kunne bli sporet opp av uvedkommende.

5.1.4 – Politikerne og ekspertene

KrF-nestleder Olaug Bollestad var naturlig å intervju igjen ettersom hun var den av rikspolitikere som hadde vært mest synlig i støtten til Mona. I tillegg ble barne- og likestillingsminister Linda Hofstad Helleland (H) intervjuet. Vi sendte rådgiverne hennes litt informasjon om prosjektet i forkant. At vi så på dette med oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn. Vi fikk stilt 2-3 spørsmål om dette på slutten av et intervju jeg gjorde for NRK Rogaland om noe annet. Om lag to uker før publisering sendte vi barne- og likestillingsdepartementet mer informasjon og spørsmål om statsråden fortsatt stod for det hun sa i intervjuet. Vi sa at dette skulle brukes i en Brennpunkt-dokumentar. Vi fikk som svar at regjeringens syn var uendret.

I tillegg til politikerne ville vi ha med noen eksperter. Valget falt på lederen av stiftelsen Rettferd for taperne, Tor Bernhard Slaathaug. Stiftelsen har hjulpet flere tusen personer som har søkt om oppreisning etter svikt fra barnevernet. Disse personene har fått utbetalt om lag 400 millioner kroner i oppreisning fra norske kommuner. Intervjuet ble gjort på stiftelsens lokaler på Dokka. Vi intervjuet også Karen Sofie Pettersen som hadde forsket på temaet. I 2010 hadde hun gjennomgått alle oppreisningsordningene på oppdrag fra Kommunenes Sentralforbund (KS), og kommet frem til at det var stor forskjellsbehandling fra kommune til kommune. Etter det hadde flere kommuner fått egne, eller blitt med, på forskjellige oppreisningsordninger. Men forskjellene var der fortsatt. Og det har ikke blitt initiert noen offisiell kartlegging etter det. Pettersen kom til Marienlyst og ble intervjuet om sine funn.

5.1.5 – Advokatene

Mona skiftet advokat før Brennpunkt-produksjonen. Hun går til sak mot stemoren etter at kommunen hadde utbetalt moralsk oppreisning. Valget hadde falt på advokat Svein Kjetil Lode Svendsen. Han ble etter hvert også Sven sin advokat. Tidlig i august 2018 intervjuet vi ham. Han ble

spurt om Mona sitt søksmål mot stemoren, Sven som skulle gå til sak mot kommunen, og generelt om forskjellene mellom de kommunale oppreisningsordningene og disse erstatningssakene som han nå kjørte for søsknene. Grunnen til at han fikk disse generelle spørsmålene, er at han hadde deltatt i utvalget som bestemte hvem som skulle få oppreisning da Stavanger hadde sin oppreisningsordning på 2000-tallet. Det var imidlertid viktig for oss å fremheve dokumentaren at han ikke var en nøytral ekspert. I tillegg ble møtet mellom Cecilie og advokat Christian Thrane Asserson filmet.

5.1.6 – Sandnes

Mandag 24. september sendte jeg en epost til barnevernsleder Silje Nygård og kommuneadvokat Eva Næsheim med spørsmålene vi ønsket å stille i et intervju til Sandnes kommune, slik de hadde bedt om da jeg ringte noen dager tidligere. Intervjuet med dem skulle være torsdag 27. september. Programmet skulle sendes i november. Jeg varslet at det kunne komme oppfølgingsspørsmål som ville være naturlige i settingen. Torsdag 27. november møtte jeg og fotograf Erik Waage barnevernsleder Nygård og kommuneadvokat Næsheim fra Sandnes. Kommunens kommunikasjonsansvarlig, Ole Jørgen Alstadsæter, var også til stede. De kommuneansatte insisterte på å ta intervjuet stående ved et ståbord slik at de kunne ha notatene sine på bordet. Vi etterkom naturlig nok det ønsket. Det var noen spørsmål som kommunen ikke ville svare på. De viste til forvaltningslovens paragraf 13. Selv om Mona, Sven og Cecilie hadde fritatt dem fra taushetsplikt, var det andre familiemedlemmer som ikke hadde det. Spesielt gjaldt dette foreldrene. 5. november fikk Sandnes kommune tilsendt fullstendige manus for både filmen og nettsaken. De ga tilbakemelding 6. november at det ikke var noe de ønsket å endre på..

5.2– Kilder som ikke ville stille

Det er tre sentrale personer i dette sakskomplekset som ikke ville intervjues, men vi gikk langt for å prøve å få svar fra dem. Faren til Mona fikk jeg fremlagt påstandene for muntlig. Jeg stilte spørsmål om hvorfor han ikke grep inn og stoppet det som skjedde med Mona og de andre barna. Han svarte at han ikke hadde vært til stede mye av tiden. Ellers ønsket han ikke å kommentere noe. De to som fikk flest påstander mot seg i dokumentaren var stemoren til Mona og faren til Cecilie og Sven. Vi måtte sikre oss at vi kunne dokumentere at de hadde fått mulighet til å svare på alle påstandene. I Vær Varsom Plakatens (VVP) punkt 4.14 og 4.15 står det klart at parter som blir utsatt for angrep eller kritikk skal få adgang til samtidig imøtegåelse og tilsvar. Dette var vanskelig, fordi ingen av dem svarte verken på sms eller oppringninger, til tross for mange og gjentatte forsøk.

Stemoren til Mona fikk jeg først fatt i da jeg ringte fra en annen telefon. Hun bekreftet på telefonsamtalen at hun ønsket å motta en epost med påstandene og jeg fikk epostadressen. Etter det ville hun verken besvare telefoner, eposter eller tekstmeldinger. Jeg ringte advokaten hennes som fortalte at hun hadde fått klar beskjed om å ikke snakke med oss eller kommentere eposten. Med det

bekreftet hun at eposten var mottatt. Vi dokumenterte alle samtalene. Vi prøvde å sende eposten med lesebekreftelse, men den bekreftelsen kom aldri, og det var derfor umulig å vite om den var lest eller ikke. Men ettersom stemoren hadde svart på telefonen at hun ville ha det på epost, gitt oss en epostadresse, og instruert advokaten sin til å ikke kommentere eposten, så anså vi det som at hun hadde hatt adgang til både samtidig imøtegang og tilsvar.

Faren til Cecilie og Sven prøvde vi å ringe via tre forskjellige telefonnumre som vi vet var registrert på ham. Via et av barna fikk vi bekreftet at det ene var aktivt. Men han besvarte ikke våre henvendelser, selv om vi prøvde med flere forskjellige telefonnumre og la igjen tekstmeldinger. Jeg lette gjennom alle dokumentene til Sven og Cecilie og kontaktet alle advokater som hadde hatt noe med han å gjøre. Det hadde vært flere år siden noen av dem hadde bistått ham. Til slutt fikk forelagt ham påstandene og beskyldningene gjennom et brev som vi fikk bekreftelse på at han hadde lest. I tillegg kontaktet vi ham per sms og minnet ham på at han hadde rett til å svare. Han fikk en rimelig frist, men svarte aldri noe mer. Dette vurderte vi slik at han hadde fått god nok anledning til å imøtegå beskyldningene.

5.3 – utfordringer med kildene

Hvordan være tett på og forstå og likevel holde distansen? Det er ingen tvil om at kildearbeidet i forbindelse med denne dokumentaren har vært meget omfattende og til tider altoppslukende. Det har vært utallige telefoner og møter utenom det som er med i dokumentaren eller sakene. Punkt 2.2 og 2.3 i VVP slår fast viktigheten av å bevare integriteten for journalister. Det er redaksjonelle hensyn som skal ligge til grunn for de journalistiske valgene som blir tatt, ikke hva kildene forventer. Det er ikke tvil om at det har vært en utfordring denne gangen. Det har vært viktig å være tett på og ta vare på kildene underveis i arbeidet. Likevel gjaldt det å være klar hele tiden på at det var vi i NRK som tok de journalistiske valgene. Selv om det til tider var upopulært og ved et par tilfeller satte hele prosjektet i fare. En journalist er nesten aldri objektiv mener jeg. Men journalisten skal være balansert. Alle parter skal få muligheten til å komme til ordet, og fremlegge sine synspunkter på en skikkelig måte.

I forbindelse med dette arbeidet hadde jeg også kontakt med alle søsknene til Sven og Cecilie, utenom den ene broren som jeg aldri lyktes å komme i kontakt med. Jeg ba imidlertid en av de andre varsle han om dokumentaren som kom. Det ble en utfordring at to av brødrene syntes det var urettferdig at de ikke fikk være med i filmen.

5.4 – dokumentasjonen av ofrenes historier

I forbindelse med arbeidet med denne dokumentaren fikk NRK - som tidligere redegjort for - tilgang til barnevernsmappene til alle de tre hovedmedvirkende. Sven sin fikk NRK etter innsynsbegjæring med skriftlig oppheving av taushetsplikten fra Sven. Mona og Cecilie sine fikk NRK fra kildene. Jeg hadde også fått innsyn i politidokumentene i saken mot stemoren til Mona.

Barnevernsmappene inneholdt barnevernets journalnotater, dokumenter fra skoler og barnehager, politidokumenter som siktelser/tiltaler og henleggelse, og helsepapirer fra for eksempel sykehus og helsesentre. Dokumentene ble i hovedsak brukt for verifisering og dobbeltsjekk av det våre hovedpersoner fortalte.

Faktasjekk er helt avgjørende i henhold til VVP 3.2. Vi sjekket rene faktaopplysninger opp mot dokumentene. For eksempel årstall og vedtak. Og så brukte vi dokumentene til å ettergå påstandene våre hovedpersoner kom med.

Men dette betydde ikke at de kunne brukes som vanntette «bevis». Det er sjeldent noen tar bilde i det en voksen slår et barn, og vi var ikke til stede selv. Så jeg satte opp noen kriterier for hva som måtte være på plass for at påstandene skulle være med i dokumentaren:

- Det beste var hvis det var vitner til hendelsen. For eksempel hadde naboen sett Mona bli slått av stemoren.
- Ellers kunne hendelsen bekreftes gjennom dokumenterte skader. Mona fortalte at hun ble kvelt, og ble påført blåmerker og fingermerker på halsen.
- Dersom flere kilder bekreftet det samme, så ble også påstanden mer troverdig. For eksempel fortalte minst fire kilder om balltreet til faren til Sven og Cecilie.
- Et minstekrav var at historiene og påstandene til våre hovedpersoner måtte være konsistente. Vi kunne ikke bruke detaljer eller beskrivelser som de aldri hadde sagt før, eller gjentatt over tid.

Jeg utarbeidet et Excel-skjema hvor jeg skrev påstandene på venstre side og nøyaktig hvor jeg fant dokumentasjonen på høyre side. Flere påstander ble fjernet fra dokumentaren etter denne kontrollen. Jeg legger ved skjemaet i vedleggene.

6. Undersøkelsen

Midt i filmen stopper vi opp og tar et steg ut fra den sterke familiehistorien til Mona, Sven og Cecilie og ser på det store bildet. Hvis man opplever svikt fra barnevernet, hvordan gjør det offentlige opp for seg?

Det fantes ikke et lett svar på det. Det finnes statlige ordninger som rettferdsvederlaget til statens sivilrettsforvaltning eller voldsoffererstatning. Ingen av disse er kun for tidligere barnevernsbarn, og spesielt den førstnevnte er det få som søker på. Summene man som regel får er heller ikke så høye.

Ellers kan man søke om såkalt ménerstatning. Slik som Mona gjorde. Da er reglene slik at først må kommunen erkjenne ansvar for svikten. Så må det påvises en skade som skyldes svikten. Hva denne skaden er verdt, regnes ut fra en såkalt invaliditetstabell. Det er en sakkyndig som setter invaliditetsprosent, altså hvor på tabellen man havner. Frem til 2018 betydde 100 prosent invaliditet 3,9 millioner kroner. Da blir 50 prosent om lag 1,95 millioner.

For å få en slik erstatning måtte man søke innen tre år etter svikten forelå, eller når man «burde» ha skjønnet at man kunne få erstatning. Dette ekskluderte alle de som hadde eldre saker, og for 15-20 år siden ble det avdekket omfattende overgrep på kommunale barnehjem over flere tiår i flere kommuner. For å gjøre opp startet først Bergen og Stavanger, så mange flere, opp såkalte kommunale oppreisningsordninger. Gjennom disse ordningene tok kommunene ansvar i saker der de egentlig ikke hadde juridisk ansvar. Men siden ordningene var lokale, ble de veldig forskjellige. I Stavanger kunne man få opptil 725.000 kroner hvis man hadde opplevd svikten på barnehjem mellom 1952 og 1993. I Bergen gjaldt det bare frem til 1980. I Akershus gjaldt det frem til 2004. Mens Stavanger betaler ut opptil 725.000, betaler for eksempel Ålesund ut maks 450.000. Alta gir maks 300.000. Kravene til bevis i disse ordningene var mye mindre enn i ménerstatningssakene.

Så vår hypotese ble: det er lettere å få erstatning hvis saken din er gammel, og du er «heldig» med hvilken kommune du kommer fra.

For å få en oversikt, kartla vi alle oppreisningsordningene og alle erstatningssakene som falt utenom ordningene. Det gjaldt spesielt nye saker. Kartleggingen kom til å vise at forskjellene var enorme. Mona var vår hovedperson, fordi hun kjemper for å få endret dette systemet. Hun vil ha en felles ordning med like regler for hele landet. Den neste delen av denne rapporten er skrevet av Silja Vepsä og Heidi Larsen Leine fra Researchsenteret i NRK.

6.1 Researchfase:

Researchsenteret ble koblet på for å samle inn informasjon om oppreisningsordninger og erstatningssaker, og systematisere svarene.

I tillegg til hva journalisten fortalte om saken gjorde vi egen research. Vi søkte i Retriever og på internett, og så at det var et komplekst, uoversiktlig og potensielt urettferdig system.

6.2 Begrepsforståelse:

Vi måtte bruke mye tid på å forstå alle de ulike begreper som ble brukt om oppreisningsordninger og erstatningssaker. Både for å kunne formulere en så presis innsynsbegjæring som mulig til rådmennene i alle kommunene, men også for selv å forstå hva vi spurte om og ville få svar på.

For å sette oss inn i oppreisningsordninger leste vi en rapport fra KS, fra 2009, [«Kommunale oppreisningsordninger for tidligere barnevernsbarn - Resultater fra en kartleggingsstudie»](#) av Karen-Sofie Pettersen, som konkluderte med at det er full forvirring om begreper i kommunene, og uklare skiller mellom ulike ordninger (billighetserstatning, oppreisningsordning, vederlagsordning).

6.3 Innsamling oppreisningsordninger:

De fleste oppreisningsordninger har en varighet på to år. Ordningene er organisert rundt et sett av vedtekter som angir formål, saksbehandling og hvilke kriterier som skal legges til grunn ved behandling av søknad om oppreisning.

Vi startet med en kartlegging av de kommunale oppreisningsordningene. 2. mai 2018 sendte vi ut en innsynsbegjæring på e-post til alle rådmenn:

«Hei.

For tidligere barnevernsbarn er det i dag mange ulike oppreisningsordninger, kommunale og interkommunale, og NRK Brennpunkt ønsker å se nærmere på hvordan dette praktiseres.

Vi håper du vil hjelpe med å svare på følgende:

- Er din kommune i en aktiv oppreisningsordning i dag? Hvis ja, hvilken?
- Har din kommune hatt oppreisningsordning tidligere? Hvis ja ønsker vi innsyn i sluttrapport.»

Innsamlingen krevde flere runder med purringer. Men likevel var det mange som ikke svarte så vi måtte bruke alternative metoder. Vi lette etter, og fant sluttrapporter på kommunenes hjemmesider og i einnsyn.

Vi brukte en [database](#) laget av Vegard Venli i Kommunal Rapport i 2012, som hadde oversikt hvilke kommuner som har opprettet egen ordning eller vedtatt å opprette en. Informasjonen hadde han fått fra [Prosjekt oppreisning, nasjonalt ressurscenter for barnevernsfore](#), som siden 2007 hadde holdt fortløpende oversikt. Oversikten hjalp oss til å vite hvilke kommuner det var nødvendig å sende purring til, og lete på kommunenes nettsider.

På et senere tidspunkt fikk vi også tilgang på en oppdatert oversikt over kommunale oppreisningsordninger fra Tor Bernhard Slaathaug i [Stiftelsen Rettferd for taperne](#). Oversikten gjorde oss sikrere på hvilke kommuner som hadde hatt ordning, og som vi måtte purre.

Noen kommuner med ordning mente likevel at de ikke hadde hatt ordning. Vi valgte å stole på oversikten fra Slaathaug, og søkte etter saker i de aktuelle kommunenes postjournaler. Vi fant saker i noen av kommunene.

De kommunene vi ikke fant saker hos kan være fordi den ble avsluttet for flere år siden og det ikke var kommet inn noen saker, eller fordi de ikke klarte å finne dokumentasjon på dette i egne arkivsystemer. Dette gjaldt spesielt små kommuner. (Noen kommuner hadde vært med i en interkommunal ordning, uten at de var klar over det selv.) I noen tilfeller fant vi vedtekter, men ingen saker.

Vi endte opp med informasjon om sluttsommer fra sluttrapporter, KS-rapporten, og epost-besvarelser. Vi brukte excel for å systematisere svarene. I tillegg la vi også inn hvilke kommuner som ikke hadde hatt ordning. Vi summerte antall kommuner med oppreisningsordninger og totalsum utbetalinger i alle oppreisningsordningene.

6.4 Innsamling runde 2:

Parallelt jobbet vi med å kartlegge saker som ikke har falt inn under noen oppreisningsordning, der vanlige erstatningsrettslige regler legges til grunn. Vi ville vite hvor stort omfanget av slike saker er, hvor mange av sakene som endte med erstatning, og hvor store beløp som ble utbetalt. I tillegg ønsket vi å vite totalsum utbetalinger av alle erstatningssaker i hele landet.

I starten av juni kontaktet vi på nytt rådmenn i alle kommuner, denne gang sendte vi mail med lenke til et elektronisk spørreskjema (Questback).

Vi måtte tydelig definere hvilken informasjon vi var på jakt etter, for at de ikke skulle blande med oppreisningsordninger.

I første utsendelse ba vi om opplysninger om antall saker totalt, antall saker der det var utbetalt erstatning, totalt beløp alle saker, og noen opplysninger om de største erstatningssakene (bakgrunn, vurderingsgrunnlag, erstatningskrav, utbetalt beløp, domsavgjørelse).

Siden vi har erfaring med at kommuner ikke har gode arkiver og gjenfinningsverktøy for så langt tilbake, ba vi fylle ut så godt de klarte dersom det var vanskelig å svare eksakt på det vi spurte om. I tillegg ba vi de bruke kommentarfeltet under spørsmålene til å gi eventuell tilleggsinformasjon.

Vi var ikke tilfreds med svarprosenten, så etter flere purringer på spørreskjemaet purret Ali med kun tre spørsmål:

Antall saker totalt i kommunen:

Antall saker der det er utbetalt erstatning:

Totalt beløp alle saker i kommunen:

Målet var å kunne dele utbetalingssum på antall saker det var utbetalt erstatning. Samtidig ville vi vite antall saker som var kommet inn for å se hvor mange som ikke endte med utbetaling.

Da ble det enklere for kommunene å finne informasjonen, og vi fikk mange flere svar. Svarene la vi selv inn i questback for å få de med i rapportene vi laget i Questback. Det gjorde vi for at skulle kunne ta ut rådataene i en excelfil, som vi ryddet for å kunne summere.

364 av 422 kommuner svarte via questback eller på mail, det ga en svarprosent 86 %.

Av disse svarte 7 kommuner Vet ikke på om de hadde hatt noen erstatningssaker.

56 kommuner fikk vi ikke svar fra.

Da vi summerte oppdaget vi at det var mange kommuner som hadde svart på utbetalingssum, men hvor det var tomt på antall saker, eller oppga «en håndfull saker». Derfor kunne vi ikke bruke disse tallene i sammenheng med utbetalingssum.

6.5 Konklusjon

I researchfasen så vi hvor viktig det var å skille mellom oppreisningsordninger og erstatningssaker som falt utenom disse ordningene. Derfor gjorde vi to innsamlingsrunder. Likevel opplevde vi at mange misforsto, og noen mente de hadde svart på henvendelsen om erstatningssaker, og henviste til svar på mail om oppreisningsordninger.

Vi endte opp med en tilnærmet fullstendig oversikt over oppreisningsordningene, hvilke kommuner som var med i de ulike ordningene, og utbetalinger for alle landets kommuner. Summen endte på litt over 2 milliarder kroner, en økning på 700 millioner siden forrige kartlegging i 2009 (KS-rapport). Oversikten viste at om lag 100 kommuner ikke har og aldri har hatt en ordning.

Antakelsen om at vi spurte om for mye i runde 2 stemte. Likevel ga metoden vi valgte, elektronisk spørreskjema, mulighet til å systematisere svarene i Questback, og hente ut rapporter.

Da vi gikk gjennom svarene på våre spørsmål om erstatningssaker oppdaget vi flere ting:

- Mange kommuner visste ikke om de hadde hatt saker, eller oppga saker fra etter et visst årstall som de hadde oversikt over.
- Mange kommuner hadde svart på utbetalingssum, men latt feltet med «antall saker» stå tomt, eller de oppga "en håndfull saker». Vi kunne derfor ikke bruke disse tallene i sammenheng med utbetalingssum. Totalsummen var likevel så lav at den at den kunne gi et bilde av urettferdigheten mellom kommuner med og uten oppreisningsordning.
- Vi manglet svar fra noen store kommuner: Bergen kommune avslo NRKs forespørsler om innsyn, og svarte at det ikke finnes noen enkel oversikt. Vi fikk heller ikke svar fra Kristiansand.

Innsamlingen av informasjon gjorde det enda klarere for oss at dette er et uoversiktlig område. Vi endte til slutt med en minstesum utbetalinger basert på de opplysningene vi hadde klart å samle inn. Mens norske kommuner har betalt ut over 2 milliarder i de gamle sakene, klarte vi å dokumentere at det har blitt utbetalt drøyt 50 millioner kroner i disse nye. Kommunene kjenner til under 100 saker der personer har fått erstatning på denne måten.

7 – Oppfølging og konsekvenser

Samme dag som filmen ble sendt, 7. november 2018, var saken førstesak på Dagsrevyen og andresak klokken 07.30 på Dagsnytt. Alle saker blir lagt med som vedlegg. Det ble også laget klart to oppfølgersaker på nett før publisering. Én artikkel om at Olaug Bollestad ønsket full gjennomgang av alle ordningene, men møtte motbør hos regjeringen. Den andre handlet om Stavangerordfører Christine Sagen Helgø (H) som fortalte at Stavanger var villig til å ta et nasjonalt ansvar. Men det tok ikke lang tid før reaksjonene begynte å komme og vi måtte følge opp med flere saker.

7.1– Monas sak

Etter at saken ble kjent, tok det ikke lang tid før jeg fikk vite at Frp-politiker Wenche Meinich-Bache ville ta opp sakene til Mona, Sven og Cecilie. Hun ville fremme forslag om ny behandling av Mona sin sak og varslet at hun ville fremme et forslag om moralsk oppreisning til Cecilie, Sven og de søsknene som søkte om dette. NRK fulgte opp sakene som kom etter dette. Behandlingen i bystyret og reaksjonene etter det. Alt blir lagt med i vedleggene. Mona ble også invitert til Debatten.

Etter flere måneder med uenighet er Mona og Sandnes kommune i forhandlinger nå.

7.2– Monas kamp for systemendring

Samtidig som Mona drev sin egen kamp videre, drev hun også kampen for systemendring videre. Det ble tidlig klart at alle partiene på Stortinget ville ha endring. Men de var ikke enige om hva slags endring. Sakene som har kommet ut fra dette blir også lagt med i vedleggene.

8 – Oppsummering

Dokumentaren En søsters kamp har ført til at sakene til Mona har fått massiv oppmerksomhet. Ti minutter etter at dokumentaren var ferdig på NRK1 onsdag 7. november 2018, hadde Mona mottatt over 400 meldinger. Dagen etter hadde det blitt 2500. Etterhvert har hun mistet tellingen. Mona hadde det siste halvåret før dokumentaren kom ut hatt en innsamling for å få hjelp med utgiftene hun har for å jobbe med saken sin. Nå startet venninna Frida Mathilde Eriksen en ny innsamling. Hun har samlet inn om lag 120.000 kroner frem til 5. januar. I midten av desember startet Stavangerkvinnene Ann Sesilie Tekfeldt, Camilla Songe-Møller og Merethe Brathetland en ny innsamling for Mona. Der har det kommet inn om lag 202.000 kroner per 13. januar. Mona har blitt stoppet på gata, fått blomster og utallige klemmer. Hun har vært på Debatten, og NRK, Stavanger Aftenblad og Sandnesposten har fulgt saken hennes tett de siste to månedene. Det har vært lederartikler og kronikker i Stavanger Aftenblad, Rogalands Avis, Jærbladet, Sandnesposten og Bygdebladet som har støttet Mona. I Stavanger Aftenblad ble hun kalt Norges modigste kvinne. Det har vært en artikkel i Fremover. Og det har vært leserinnlegg i blant annet Klassekampen og Telemarksavisa. Torsdag 3. januar, gikk over hundre personer i fakkeltog for Mona i Sandnes. Ingen av politikerne fra Formannskapet hadde anledning til å møte dette toget.

I etterkant av dokumentaren har også flere juridiske eksperter kritisert Sandnes kommunes praksis for å lukke dørene i møter. Spesielt professor Jan Fridtjof Bernt. Dette har vi omtalt redaksjonelt.

Over 500.000 har sett dokumentaren som er den mest sette Brennpunkt-dokumentaren høsten 2018. Nettartikkelen Monas oppgjør har om lag 390.000 visninger og er den artikkelen i hele NRK-universet som har nest lengst lesetid i 2018. Den første redigerte videoen på Facebook om programmet har hatt over 600.000 visninger, og utallige personer har delt sakene i sosiale medier. Sandnes kommune er nå forhandlinger med Mona og søsknene hennes om oppreisning.

Og ikke minst: det har blitt gjort vedtak på Stortinget om at justiskomiteen ber KS sammen med regjeringen legge frem et forslag til frivillig kommunal og fylkeskommunal ordning.

Men Mona har varslet at kampen hennes ikke er over til et nytt og mer rettferdig system er innført.

– Vedleggsliste

Vedlegg 1: Artikkel fra Stavanger Aftenblad: 30.oktober 2015 – reportasje fra papiravis. Mona Anita Espedals historie:

https://www.aftenbladet.no/magasin/i/jL5w9/Sultet_slatt-og-mishandlet-hjemme (abn)

Vedlegg 2: Linker til artiklene i NRK fra juli 2017 til februar 2018. TV og nett. Første sak er Mona Anita Espedals historie og problemstillingen med at hun ikke fikk oppreisning og broren fikk (feature til nett og TV). De neste linkene er oppfølgingssakene til denne historien. Korte forklaringer med linkene.

Vedlegg 3: Link til dokumentar, featuresak og nettartikkel i NRK (samme som på første side).

Vedlegg 4: Linker til TV, nett og radiosaker fra tidsrommet 6.-8. november 2018, bortsett fra de overnevnte.

Vedlegg 5: Linker til oppfølgingssaker med korte forklaringer.

Vedlegg 6: Hjelpedokument for å sjekke påstandene i filmen.

Vedlegg 7: Omtale i andre aviser. Artikler, ledere, kronikker og leserinnlegg.

Vedlegg 8: Se vedlagt Excel-fil. Oversikt over oppreisningsordninger

FREDAG 30. OKTOBER 2015

25 sider GOD HELG
SUPPERÅD SOM LETTER HVERDAGEN
GOD HELG SIDE 32-33

LØSNE BELTET - SPIS PÅ FOGO
GOD HELG SIDE 29

Stavanger Aftenblad

UKE 44 NR. 254 · 123. ÅRGANG · LØSSALG: KR 30,00 (LEVERT HJEM FRA KR. 9,10)

www.aftenbladet.no

Barnevern Sandnes kommune

GOD HELG side 21-27

Mishandlet i sju år før barnevernet grep inn

► Fikk gjentatte bekymringsmeldinger fra både naboer, barnehage og skole.
► Nå krever Anita og broren Mats **erstatning for ødelagt barndom.**

FOTO: JOHN HANSEN

Kjøpte tommerbygg for 5000 kroner - flyttet hele huset
BO SIDE 6-7

FILMPREMIERE
Superstilig Bond mot superekkel skurk
KULTUR SIDE 58

ENERGISELSKAPET CENTRICA
Gir femårs-kontrakter til Subsea 7, Aibel og DNV GL
ØKONOMI SIDE 16

STAVANGER
Statoil selger eierandeler for å betale utbytte
ØKONOMI SIDE 17

coop mega
et haug av frikjøp

Merbrad biff 269
Storfa, Pr kg

Coop Megas kylling 39⁹⁰
Nygrillet, Hal, Ca 1100g, Pr stk

Coop kjøttdeig 2⁵⁰
400 g, Pr stk

Smågodt Candy King 5⁹⁰
Løsvakt, Pr hg, Pr kg 50,00

Et stort utvalg Coop kaffe
-40% kupp!

GOD HELG **Reportasje**

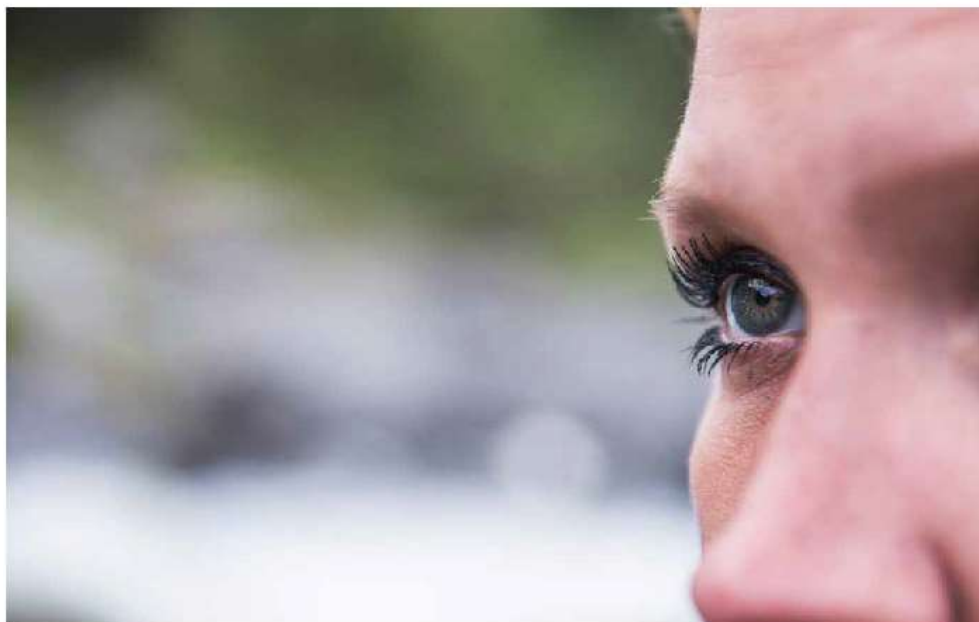

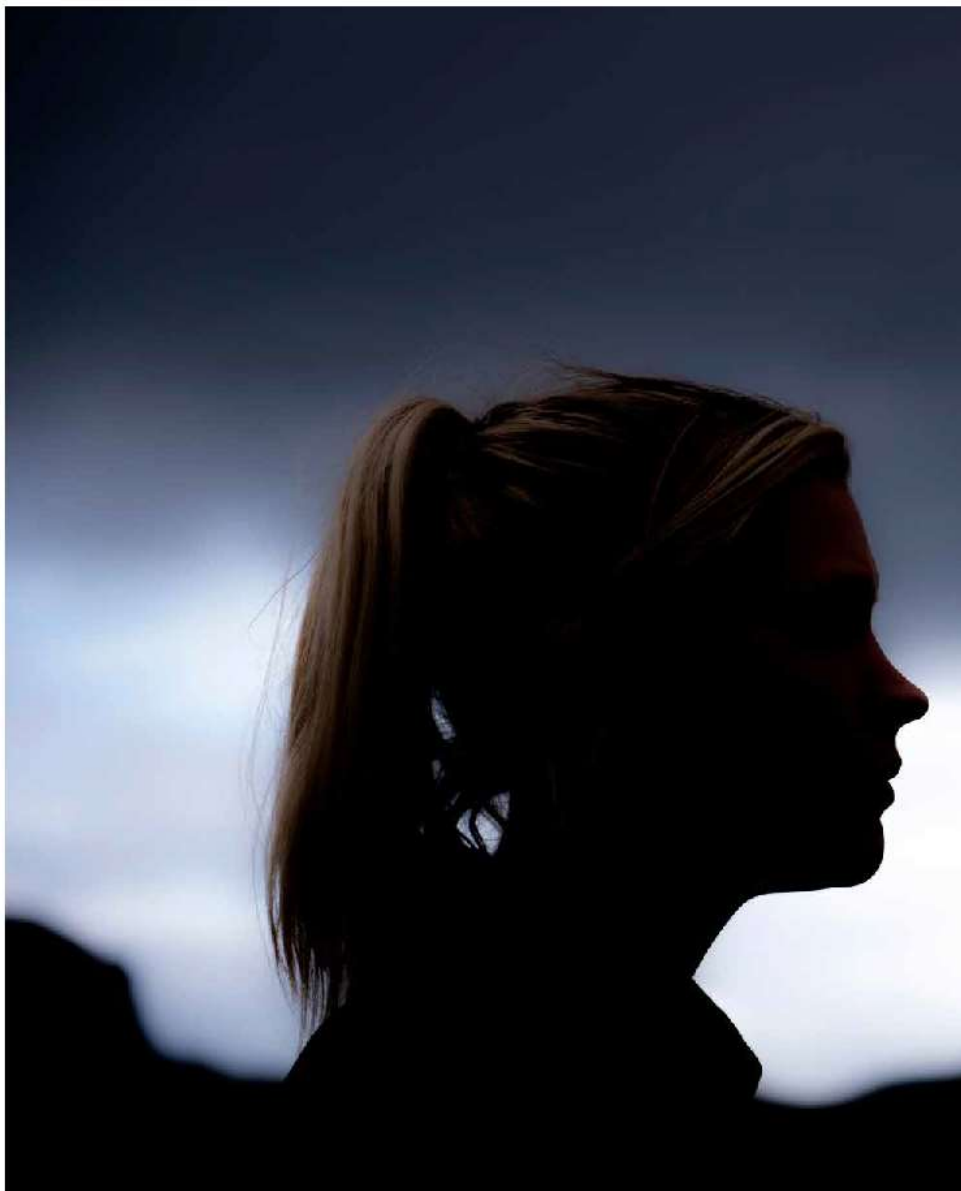
FOTO: JEN NIELSEN

ANITA BLE SULTET, SLÅTT OG MISHANDLET HJEMME

Så meldte hun i fra.
Etterpå meldte naboene i fra.
Lærerne meldte i fra. Barnehagen meldte i fra.
Likevel tok det sju år før barnevernet
hentet Anita og søsknene.

GOD HELG **Reportasje**

SVIKT

Anita, broren Mats og resten av søsknene ble mishandlet hjemme. Familiens hund ble hentet av dyrevernemnda lenge før barnevernet grep inn og hentet barna. Nå vil Anita ha erstatning for ødelagt barndom.

æderen min sa at jeg skulle gå på kontoret til rektor, men rektor var ikke der. I stedet kom to damer fra barnevernet. Det var første gang barnevernet møtte meg uten stemoren min til stede.

Datoen var 24. februar 2000. Ti år gamle Anita fortalte kvinnene fra barnevernet om forholdene hjemme. Om den fysiske volden, den psykiske

volden, om mobbingen, om utskjeltingen. Den dagen kom ikke Anita hjem. Hun ble kjørt til farmor og farfar på Håna.

Anita husker dagen godt.

Barnevernvakten hentet sakene hennes fra huset i Sandnes. Huset Anita hadde vonde minner fra. Huset som ikke skulle være hjemmet hennes lenger. Besteforeldrene til Anita var glade for å få henne i hus. De var ikke overrasket over at det endte slik. De hadde tross alt sagt fra for flere år siden om mishandlingen den lille jenta opplevde hjemme.

1993 - barnehagene varsler

De første bekymringsmeldingene om familien i Sandnes kommer til barnevernet i 1993.

Den første kommer 6. oktober den andre kommer 18. oktober.

Den første omhandler Anita. Barnehagen reagerer på stemorens kalde holdning overfor den fire år gamle jenta. Hun sier ikke «ha det» og henter henne sent. Voksne i Stangeland barnehage reagerer på at jenta har for små klær, har med seg lite eller ingen mat, og har dårlig hygiene. Den andre bekymringsmeldingen kommer fra Brueland barnehage og handler om halvøstestren til Anita.

26. januar 1994 begynner undersøkelsessaken til barnevernet. Fem hjembesøk, et møte med foreldrene og et oppklaringsmøte mellom foreldrene og barnehagene, senere er konklusjonen klar. Familiens problemer skyldes Anitas hørselshemming. Jenta er tunghørt og har høreskilt. Anita får plass ved en barnehage for hørselshemmede på Auglend. Det vil løse problemene mener barnevernet og trekler seg ut.

Blåmerker på halsen

Det tar ikke lang tid før barnevernet får nye meldinger. Innholdet blir mer alvorlig:

Mandag 16. januar 1995 mottar barnevernvakten i Sandnes melding fra en politimann ved Time lensmannskontor. Før helga hadde han blitt kontaktet av en nabo. Hun hadde hatt besøk av Anita. 5-åringen hadde vist blåmerker på halsen og sagt at moren hadde gjort det med én hånd. Jenta hadde også fortalt om episoder der hun hadde blitt slått i et bord, slått med belte og dengt i veggen.

Naboen ønsket å være anonym. Hun er redd for stemningen i nabolaget.

Bare fire dager senere, **20. januar 1995**, kommer neste melding: Nå er det flere naboer i den lokale velforening som har gått sammen om en omfattende melding til barnevernet. Naboene har reagert på at barna er dårlig kledd og at de er ute sent på kvelden. Anita har blåmerker på halsen. Hun har fortalt at hun blir slått på beina og stukket med nåler under føttene.

Vondt i hjertet

–Det var flere som anmeldte hva som skjedde i det huset. Jeg får vondt langt inn i hjertet av å tenke på det.

Aftenbladet snakker med en av naboene 20 år senere. Hun bor fortsatt i samme nabolag.

Nå bor en annen familie i huset som Anita og hennes sju søsken og halvøstestren holdt til i.

Stemoren til Anita hadde tre barn fra tidligere forhold før hun traff Anitas far. Han hadde to barn fra før. Anitas mor var ikke i bildet lenger.

Paret fikk tre barn sammen. Bekymringsmeldinge-

GOD HELG Reportasje

«Det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barna får og alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som de trenger etter sin alder og utvikling. Barna er blitt mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet. Det er overveiende sannsynlig at deres helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for dem».

Sandnes kommune

ne gjaldt de fleste av barna, men de fleste omhandlet Anita og broren hennes. Stemoren skal ha vært den mest voldelige.

– Som voksen så jeg ikke så mye, men dattera mi, som var venninne med Anita fortalte litt, og Anita fortalte litt selv. For eksempel sa Anita at hun ikke fikk lov til å gå hjem før klokken 21. Hun hadde ofte skader og blåmerker. Selv om jeg var blant dem som meldte fra til barnevernet, tok barnevernet aldri kontakt. De besøkte familien, men da ble barna kledd opp og instruert, sier kvinnen som ikke ønsker å stå fram med navn i avisa.

Selv om hun var blant dem som meldte i fra, sier kvinnen at hun har skyldfølelse for at hun ikke gjorde mer.

– Vi var unge selv den gangen. Hadde dette skjedd i dag, ville vi stått mer på for at denne saken skulle bli tatt på alvor. Den gangen var vi usikre på hvor mye vi skulle involvere oss.

23. januar 1995 starter barnevernet en ny undersøkelsessak. Den varer i tre måneder.

Konklusjon: Det foreslås besøks hjem for Anita én gang i måneden, og muligens en støttekontakt. Foreldrene får tilbud om avlastning. 28. juni 1995 gir familien beskjed om at den ikke vil ha avlastning eller støttekontakt.

Barnevernet trekker seg ut.

Psykolog: – Barnevernet må ikke la seg blende 16., 20. og 21. august 1996 kommer nye meldinger til barnevernet. Den første går ut på at noen av barna hadde brutt seg inn hos og stjålet fra naboer. Den andre kommer fra en helsesøster som har fått nabotips om mishandling og vanskjøtsel.

«Paret har sju barn for øyeblikket, et nyfødt. Naboene vil ikke ta kontakt med barnevernet igjen, dette skyldes måten de ble møtt på av barnevernet sist gang de meldte fra. Helsesøsteren selv har ikke spesifikke bekymringer, men tror ikke på at alt går så glatt som mor sier», står det i et notat fra barnevernet.

Den siste meldingen er en telefon fra en helsesøster som bor i nabolaget. Hun gjentar bekymringene rundt bekledning og at barna er sent ute om kvelden. Forteller om blåmerkene på halsen til Anita. Flere av barna har tisset på seg i reisel for å gå hjem. 2-3 år gamle barn blir sett gående ved den sterkt trafikkerte Hoveveien. En av guttene ble funnet sterkt nedkjølt i et skogholt om kvelden. Han gråt og var redd for å gå hjem. Helsesøsteren forteller at begge foreldrene skrimer, kjeffer og banner til barna.

Hun forteller at familiens hund ble hentet av dyrevernnemnda i Sandnes på grunn av forholdene den levde under. Et paradoks mener helsesøsteren. «Samtlige naboer syntes det er forferdelig å være vitne til de forhold barna vokser opp i», sier hun til barnevernet.

11. september 1996 sender naboene en ny og omfattende bekymringsmelding. Et tosifret antall konkrete hendelser blir nevnt. «Foreldrene våger ikke å la barna sine leke med disse barna» står det i meldingen.

Psykolog Rye Ellingsen mener bekymringsmeldingene er svært alvorlige, og at familien må observeres over tid av erfarne sakkyndige som ikke blendes av velartikulerte foreldre. Han mener også Foreldre- og bamsenteret må kobles inn.

– Jeg var ei av venninnene til Anita, da vi var små. Jeg husker at hun ikke fikk komme på besøk eller bade i badebassenget vi hadde i hagen. Hun hadde også klær som var altfor små. Jeg trodde det var normalt på den tiden, sier Torje Husebø som vokste opp i nabolaget til Anita på 90-tallet.

7. oktober 1996 kommer det en melding fra Auglend skole. Anita er humørsyk, trist og lei og gråter en del.

Ny undersøkelsessak fra 22. november til 5. desember 1996. Barnevernet har bedt Foreldre- og bamsenteret og Fylkesbarnevernet om bistand, men da må det skje etter at undersøkelsessaken er avsluttet. Derfor blir den «tatt unna» raskt. Barnevernet oppsummerer med at det ikke har klart å dokumentere vold, mishandling eller vanskjøtsel, men kan ikke utelukke noe. I barnevernet tror de ikke omsorgssituasjonen er optimal. Barna får ikke oppfylt grunnleggende psykologiske behov.

20. mars 1997 kommer en ny bekymringsmelding. Denne gang fra Auglend skole. Anita har merker på kinnet som minner om klippmerker. Anita husker lite, virker forvirret og snakker usammenhengende.

På denne tiden har Foreldre- og bamsenteret satt i gang et 14. punkts utredningstilfalle.

Til slutt foreslås følgende vedtak:

Samsplinterapil mellom stemoren og Anita. Besøks hjem/avlastnings hjem for Anita og broren annenhver helg. Gjenoppta kontakt/fjerne besøk med farmor og farfar.

Fra Anita var et par måneder, til hun var tre år, bodde hun hos besteforeldrene. Det var først fra hun var fire år bekymringsmeldingene begynte å komme inn til barnevernet.

Etter det hadde kontakten blitt sjeldnere på grunn av uenigheter innad i familien.

Etter dette blir det i følge barnevernet «stille» i om lag tre år før det blir kontaktet igjen.

Foreldrene nekter hele tiden for at de har gjort noe galt. I desember 1997 bestemmer barnevernet seg for at det skal samarbeide mer med familien.

Avslutter barnevernssak

23. februar 1999 avslutter barnevernet saken til Anita og broren. Denne broren hadde pleid å stikke av og gått fra Sandnes til Hinna alene fra han var 8-9 år gammel, men nå gjorde han det ikke like ofte.

Barnevernstjenesten vurderer at det ikke kan pålegges hjelpetilfalle. Barnevernstjenesten har ikke vært i aktiv kontakt med foreldrene siden 31. desember 1998.

Barnevernet mener forholdene i familien har bedret seg.

Ett år senere viser det seg at dette ikke er tilfellet.

Ringte politiet selv

14. februar 2000: En nabo varsler barnevernet. Barna har fortalt de blir slått. Og han har sett det selv. Barna har fortalt at de har blitt slått med belte og kleshengere. Han forteller om meget grov språkbruk mellom foreldrene, og fra foreldrene mot barna. Han sier barna blir slått mange ganger i uka. Denne naboer tar også kontakt med politiet.

7. mars 2000 kommer en ny bekymringsmelding fra en ny nabo. Han forteller at familien endrer atferd når barnevernet kommer på besøk. Han forteller om høyt lydnivå innomhus.

Ett av barna er nå tatt ut av hjemmet. Anitas bror hadde prøvd å ringe og varsle politiet selv, uten at det hjalp. Han ble imidlertid tatt ut av hjemmet i oktober 1999.

Han forteller også sin historie til Aftenbladet, 15 år senere.

Broren

– Når jeg ser på sakspapirene nå så føles det som jeg leser om en annen person. Jeg har prøvd å distansere meg fra det som skjedde, sier Mats.

Det var han som hadde pleid å stikke av til besteforeldrene, og det var han som ringte politiet selv.

– Politiet sendte et brev hjem og fortalte at jeg hadde ringt for å fortelle om mishandlingen. Jeg fikk bank

Anita som barn. FOTO: PRIVAT

den dagen, sier Mats som i dag bor på Jæren og er ufør som følge av mishandlingen.

–Jeg husker å ha blitt lagt i iskaldt vann som straff for å ha tisset i sengen. Jeg ble dratt etter håret og fikk hodet mitt dengt i veggen. Jeg fikk også stukket en gjenstand så langt inn i øret mitt at jeg begynte å blø. Det viste seg at jeg hadde fått stukket hull på trommehinnen og fått knekket ambolet. Jeg mistet hørselen på det øret. Det hjalp ikke med operasjon. I tillegg var det psykisk mishandling, jeg fikk vite at jeg hadde lav IQ og at jeg var dum i hodet.

Mats sier at det var stemoren som stod for mishandlingen. Han følte at han ikke ble trodd av barnevernet og at han fikk ingen hjelp. Mats forteller om samtaler med barnevernets saksbehandler der han fortalte om at han ble slått med belter og kleshengere. Disse samtalene skal ikke ha blitt journalført. Til slutt endte det med at Mats stakk av igjen og gikk til besteforeldrene. Han nekter å dra hjem igjen.

–Min far kom for å hente meg, men før jeg ble med ville farmor at han skulle garantere at jeg ikke ble slått når jeg kom hjem igjen. Det kunne han ikke. Jeg dro ikke hjem etter dette. Det var hos farmor og farfar jeg følte meg trygg, sier Mats.

Han forteller at han de neste dagene måtte kjøres frem og tilbake fra skolen av bestefar og onkler fordi han var redd han skulle bli plukket opp på veien. Mats forteller at hverdagen føltes som tortur. Han hadde derfor dårlig samvittighet for søsknene, og spesielt Anita, som fortsatt var igjen hjemme.

Halvt år senere

Det er omtrent et halvt år senere, 24. februar 2000, Anita blir hentet.

Barnevernvakten besøker besteforeldrene som nå er blitt fosterforeldre for Anita, og ser at hun har det bra. Hun har fått vært med på Havanna badeland for første gang, og har fått kamevalsleder.

«Hun er opprømt» skriver barnevernvakten i rapporten.

Saken blir behandlet hos Fylkesnemnda for sosiale saker 11. desember samme år. Sandnes kommune vil overta omsorgen og anfører:

«Det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barna får og alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som de trenger etter sin alder og utvikling. Barna er blitt mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet. Det er overveldende sannsynlig at deres helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for dem».

Faren til Anita og broren samtykker i at kommunen skal overta omsorgen, og at barna plasseres hos besteforeldrene.

Fylkesnemnda konkluderer med at kommunen skal overta omsorgen.

«(Faren) har manøvrert seg inn i en situasjon som etter hvert har blitt mer og mer ugunstig for (broren) og Anitas oppvekstsituasjon. (Broren) og Anitas forhold til (stemoren) har ikke vært godt. Det er mye som tyder på at (faren) ikke har hatt kapasitet til å prioritere barna. Den totale situasjonen har ført til flere vanskelige situasjoner», skriver Fylkesnemnda i vedtaket. Saken er imidlertid ikke over.

Nå er også politiet på banen.

Truet med å hoppe ut av vinduet

Politiet hadde noe kjennskap til saken fra tidligere. En politimann fra Time lensmannskontor hadde fått en av bekymringsmeldingene tidligere. To år før Anita hadde blitt akutt plassert, hadde Mats ringt politiet selv.

12. februar 1998, i perioden det fulgte barnevernets

dokumenter er «stille», ringer og forteller Mats om vold i hjemmet. Politiet besøker skolen og snakker med klassestyre og rektor. Barnevernet får et brev fra politiførstebetjenten 20. april om saken. Rektor ved Pflabalden skole har fortalt at gutten har sagt han blir slått med kleshenger og at han har selvmordstanker. Han tenker på å hoppe ut av vinduet i andre etasje. Klassestyre er redd gutten skal gjøre alvor av tankene.

Politiet plukker opp saken igjen i forbindelse med akutt plasseringen av Anita. Politiet var blitt kontaktet samtidig som barnevernet. 15. februar 2000 var politiet hos naboen som meldte fra om volden mot barna. De snakker med ham og samboeren Linda Øye som i dag er leder for Mental Helse i Stavanger.

–Alle barna ble oppdratt til å hate Anita. Det som skjedde i det huset var grusomt. Jeg fikk senere vite at alt jeg og andre naboer hadde meldt fra om var blitt bekreftet gjennom røntgenbilder, sier hun til Aftenbladet i dag.

12000 fortalte hun politiet om hvordan mishandlingen påvirket hver enkelt av barna. Et par av guttene var senevætere i relativt høy alder, en gutt på 13-14 år ble observert i områder der narkotika ble omsatt. Hun fortalte at Anita ble slått, tvangsforet, skamklistet og minnet på hvor stygg hun var.

–I etterkant har jeg fått vite at dette er en av de aller styggeste sakene Sandnes kommune noen sinne har hatt, sier Øye.

Avhører 16

I slutten av februar 2000 snakker politiet med læreren til Anita på Auglend skole.

Anita hadde fortalt læreren at stemoren ikke var snill med henne. Hun hadde svært mange praktiske oppgaver hjemme som gjorde at leksene måtte vike. Jenta kom på skolen uten niste og uten å ha spist frokost. Læreren forteller at Anita hadde blåmerker i ansiktet ved flere anledninger. Anita skal ha hatt ansvar for seg selv som sjåring, og stilte uten regntøy på regnværsdager og uten hse og varme klær om vinteren. Læreren forklarer også at Anita hadde virket strålende fornøyd etter flyttingen til besteforeldrene.

Etter dette fortsetter avhørene av naboer, lærere, noen av barna sine fedre og besteforeldrene. Besteforeldrene forteller om da de meldte fra til barnevernet for to år siden og møtte saksbehandleren. De forteller at møtet hadde vært en stor skuffelse og saksbehandleren hadde sagt at «her var det mye sladder».

De forteller at Anita fungerer bra hos dem til tross for noen naserianfall. De tror imidlertid det er sunt at hun får utløp for følelsene.

Totalt avhører politiet 16 personer utenom familien i saken. En tidligere leietaker hos familien kaller behandlingen av barna for «psykisk terror».

29. mai og 30. juni 2000 blir faren og stemoren til Anita avhørt. De blir forsvart av advokatene Tor Inge Borgersen og Johan Haga.

Begge to avviser straffeskyld og nekter for de fleste av forholdene som det er blitt meldt fra om.

Dommeravhør

Før dette, 3. april 2000, var det blitt gjennomført et dommeravhør av Anita. Her er et lite utdrag. RF er initialene til kvinnen som avhørte Anita:

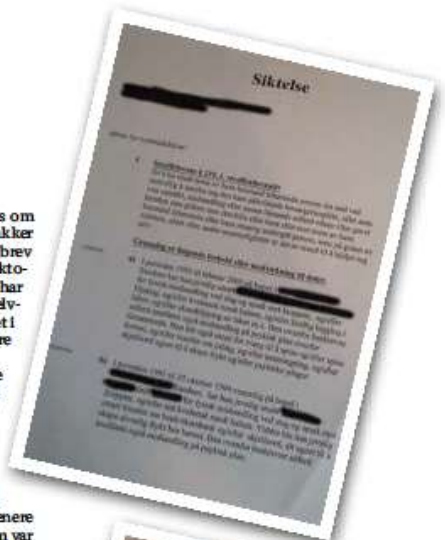
RF: Hvem var det du sa holdt på å slå og spenne?

Anita: (stemoren).

RF: Hvem var det hun slo og spente på?

Anita: Meg og... og (to av brødrene).

RF: Akkurat ja, hvor lenge holdt hun på med det?

GOD HELG Reportasje

Våren 2015 sendte Anita og Mats sin advokat, Christian Thrane Asserson, et brev til Sandnes kommune. Der kreves det erstatning for at barnevernet ikke grep inn tidnok.

Linda Øye er i dag leder for Mental Helse. Hun var en av naboene til Anita og Mats for 15 år siden.
FOTO: JARLE AASLAND

Christian Thrane Asserson er advokaten til Anita og Mats.
FOTO: JAN INGE HAGA

Anita... mange år.

RF: Var det sånn at det var flere ganger hver dag eller noen ganger i uka, eller sjeldnere enn det. Hvor ofte skjedde det?

Anita: Jeg føler som hver dag.

RF: Har hun brukt noen andre ting hun har slått deg med?

Anita: Kleshenger og belte.

Anita forteller om vold, og at hun blir kalt djevel med svarte vinger og drittsekk. Hun forteller om husarbeid og lugging, og at hun nesten ikke hadde hår igjen. En av brodrene forteller også om volden, men de andre barna sier ikke særlig mye. Noen av dem sier at søsknene som påstår at det er vold i hjemmet lyver. Noen av barna kaller barnevernets innblanding en stor feiltakelse.

I løpet av april blir alle de gjenværende barna hentet og akutt plassert av barnevernet.

Henlagt

Både stemoren og faren blir siktet. I siktelsen står det: «I perioden 1993 til februar 2000 på bopel i (adressen) i Sandnes har hun (stemoren) jevnlig utsatt Anita (heie navnet+ fødselsdato) for fysisk mishandling ved slag og spark mot kroppen, og/eller kveiertak rundt halsen, og/eller kraftig lugging i håret, og/eller skamklipping av håret mv. Den ovenfor beskrevne adferd medførte også mishandling på psykisk plan overfor fornærmede. Hun ble også utsatt for tvang til å spise og/eller spise fortere, og/eller trusler om juling, og/eller innestenging, og/eller skjellsord egnet til å skape frykt og/eller psykiske plager»

Det er også et eget punkt i siktelsen som omhandler Mats.

19. desember 2001 blir straffesaken mot foreldrene henlagt på bevisets stilling. Det var vitner som beskrev

hendelser og observasjoner, men det kunne ikke bevises godt nok at det var stemoren eller noen andre som hadde gjort det. Det var også fåfingen fysiske beviser. Politiet skal imidlertid ha trodd barna på at det hadde foregått mishandling.

18. januar 2002 påklager advokat Helene Haugland avgjørelsen.

«Det hevdes at der foreligger bevis i saken som kan lede til domfellelse for overtredelse av straffeloven §219.» Advokaten viser i klagen til vitner som har sett barna bli slått, og snakket med barna om volden i hjemmet. Et av vitnene skal ha blitt fortalt om vold med belter og kleshenger.

1. mai 2002 opplydde Riksadvokaten henleggelsen og beordret ny etterforskning. 20. desember 2002 oppretholdt Riksadvokaten saken etter å ha vurdert den på ny med supplerende etterforskning. 15. januar 2003 ble partene kjent med avgjørelsen.

Psykiske lidelser

Siden den gang har flere av barna hatt psykiske lidelser. En døde for noen år siden etter overdose. Anita fikk diagnosen depresstiv atferdsforstyrrelse og enkel-fobi - fobisk angst i særlige situasjoner i 2006.

Barna er i dag spredt over hele landet. Stemoren og faren gikk senere fra hverandre og bor i forskjellige landsdeler.

Våren 2015 sendte Anita og Mats sin advokat, Christian Thrane Asserson, et brev til Sandnes kommune. Der kreves det erstatning for at barnevernet ikke grep inn tidnok.

«Etter vårt syn har Anita blitt påført en psykisk skade. Det er foreløpig ikke innhentet sakkyndig vurdering for å fastslå omfanget av denne, og om det foreligger årsaksammenheng mellom det Anita opplevde i oppveksten og de psykiske skader hun i dag sliter med.

Jeg regner med at kommunen vil medvirke til at saken blir vurdert av medisinsk sakkyndig.

Etter mitt syn er det sammenheng mellom forstyrrelse i både kognitiv og emosjonelle funksjoner i dag, og traumene som Anita ble påført i oppveksten», skriver advokaten i brevet som er datert 18. mai.

–Når man leser gjennom sakspapirene gjør det veldig inntrykk på en. Denne saken er veldig godt dokumentert, sier han til Aftenbladet.

15 år senere

–Hvorfor vil du ha erstatning nå, 15 år senere?

–Jeg har tenkt på det i mange år, men aldri tatt skrittet ut. I vår ble jeg veldig provosert av flere avisartikler om barnevernet i Sandnes, der de skøt seg selv opp i skyene. Det var dråpen, sier Anita i dag.

Anita er i dag småbarnsmor og bor i Rogaland. Hverdagen er travelt og hun møter Aftenbladet på en kafé. Det er av hensyn til barna Anita ønsker å være anonym. Derfor har ikke Aftenbladet brukt hele navnet hennes i denne reportasjen. Også Mats er anonymisert. Han heter noe annet.

Anita har hatt flere omsorgsyrker og er til tross for sterkt nedsatt hørsel i deltidsarbeid.

Anita forteller at hun fortsatt blir sint når hun tenker på barndommen.

–Pengene er ikke viktige for meg. Jeg bryr meg ikke om summen jeg får. Jeg krever en **unnskyldning fra Sandnes kommune**, sier 26-åringen.

I august erkjente Sandnes at kommunen har sviktet. Nå blir det en utredning for å finne ut hvor mye Anita skal ha krav på, eller med andre ord, hvor arbeidsufør Anita er blitt av mishandlingen som barn. Kommunen har imidlertid gjort klart at de prinsipielt mener at forholdet er foreldet.

«Kommunen erkjenner å ikke ha foretatt seg til-

strekkelig i perioden 30.04.97, da utredningen fra foreldre og barn-senteret forelå, og frem til 25.02.00 da Anita ble plassert hos sin farmor og farfar» står det i brevet fra kommunen.

Det samme gjelder broren Mats som har en egen sak mot Sandnes kommune.

–Grunnen til at jeg først nå saksøker barnevernet er at jeg visste dette kom til å bli en voldsom belastning for meg og få alle disse vonde minnene tilbake. Nå som jeg selv har blitt voksen så er det veldig vanskelig å forstå hvordan noen kan gjøre grusomme voldshandlinger mot forsvarsløse barn. Og hvordan kan barnevernet etter flere bekymringsmeldinger fra familie, naboer, skoler, og fra meg selv, la være å gripe inn, sier han.

Aftenbladet har vært i kontakt med alle søknene til Anita, flere av naboene og vennene, og politijuristen som hadde ansvar for saken. Tre av søknene, tre av naboene og advokatene har bidratt i saken. I tillegg har Aftenbladet innhentet omfattende dokumentasjon, deriblant papirer fra barnevern og polit.

SYED ALI SHAHBAZ AKHTAR
journalist
syed.ali.shahbaz.akhtar@aftenbladet.no

JON INGEMUNDSEN
foto
jon.ingemundsen@aftenbladet.no

Faren og stemoren

Aftenbladet har vært i kontakt med faren og stemoren til Anita. Stemoren som har flyttet til en annen kant av landet, mener Anita overdrev saken. Stemoren føler seg trakassert av barnevernet og dårlig behandlet av politiet. Dette til tross for vedtaket fra Fylkesnemnda og at kommunens ansvarsler viste at Anita og Mats ble trodd.

–Jeg har aldri slått noen av barna med belte eller kleshenger. I noen tilfeller kunne jeg ta dem litt hardt i armen, men det var ikke noe verre enn det. Å være alene med så mange små barn var tøft. Anita krevde også ekstra oppmerksomhet på grunn av hørselen, sier hun.

Hun erkjenner at det kan ha vært vold i hjemmet, men ikke at det var hun selv som var voldsutøveren. Siden den gang har hun og faren til Anita skilt lag.

–Barna sloss mye med hverandre, sier stemoren.

Hun forteller at hun kjempet for å beholde flere av barna sine, ikke Anita og broren som var eksmannens barn, gjennom rettsapparatet.

–Jeg ble fratatt barna mine. Jeg kjempet for å beholde barna i fylkesnemnda, tingretten i Sandnes og lagmannsretten. Rettsprosessene var ikke over før i 2006.

–Hvorfor tror du at så mange meldte fra om vold i hjemmet ditt, og at du var voldsutøveren? Det var barnehager, skoler, naboer og svigerforeldre.

–Jeg hadde et konfliktylthet forhold til svigerforeldrene, og noen av naboene hadde også konflikter med eksmannen min. Det var ingen som så barna bli slått, bortsett fra en nabo, og hun hadde slitt å stri med på den tiden, sier stemoren.

Hun erkjenner imidlertid at noen av barna, og spesielt Anita, burde ha vært plassert utenfor hjemmet tidligere, mest på grunn av at hun trengte oppfølging på grunn av hørselen. Stemoren mener det var eksmannen som avslø alle hjelpetiltakene fra barnevernet.

–Har du kontakt med barna nå?

–Ja, med flere av dem. Når det gjelder Anita og Mats, har jeg høst på dem når jeg har truffet dem i ettertid, det er det hele, sier hun.

Faren avviser at han var voldelig. Han går heller langt i å bekrefte det som står i vedtaket til Fylkesnemnda.

–Jeg erkjenner at jeg ikke var nok til stede. Jeg visste ikke om alt som foregikk. Jeg hadde et temperament, men det hadde ekskona mi også. Jeg observerte noen voldshandlinger som gjorde inntrykk, men langt i fra i den grad som kom fram i sakspapirene, sier han. Faren avviser også at det var han som avslø tilbudene om hjelpetilak.

–Jeg føler meg utsatt for et justismord. Jeg har fått en del av skylda fordi jeg ikke visste hva som foregikk, sier han.

Kommunen erkjenner ansvar

Sandnes kommune og Anita sin advokat er blitt enige om å få gjennomført en sakkyndig vurdering om Anita og Mats har rett på erstatning og eventuelt hvor mye. «Kommunen erkjenner å ikke ha foretatt seg tilstrekkelig i perioden 30.04.1997 til 25.02.2000», melder Sandnes kommune

Vedlegg 2: NRK-sakene fra juli 2017 og februar 2018

Sak 1: <https://www.nrk.no/rogaland/xl/jenta-som-tapte-barndommen-1.13519442>

Mona og broren gikk til sak for at barnevernet hadde sviktet dem i barndommen. Kommunen erkjente skyld for begge. Bare broren fikk erstatning.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201707/DKRO99070317/avspiller>

Sak 2: <https://www.nrk.no/rogaland/topp-politikere-mener-mona-bor-fa-erstatning-1.13592763>

Olaug Bollestad og flere politikere mener Mona bør få erstatning.

Sak 3: <https://www.nrk.no/rogaland/ordforeren-legger-seg-flat--unnskyld-mona-1.13601667>

Ordfører Stanley Wirak sier unnskyld til Mona og lover et tilbud om oppreisning.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201707/DKRO99071717/avspiller>

Sak 4: <https://www.nrk.no/rogaland/monas-historie-kan-endre-loven-1.13655805>

Mona blir invitert til Oslo og alle partiene på Stortinget lover full gjennomgang av erstatnings- og foreldelseslovverket.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201708/DKRO99082417/avspiller>

Sak 5: <https://www.nrk.no/rogaland/mona-ble-satt-pa-gangen-i-sin-egen-erstatningssak-1.13661861>

Mona får oppreisning, men fikk ikke være til stede da avgjørelsen ble tatt.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201708/DKRO99082817/avspiller>

Sak 6: <https://www.nrk.no/rogaland/sto-frem-med-sin-vonde-historie--na-foleer-hun-seg-glemt-1.13932921>

Et halvt år etter samlingen i Oslo – lite har skjedd.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/201803/NNFA19030218/avspiller>

Sak 7: <https://www.nrk.no/rogaland/stod-frem-med-sin-vonde-historie--na-vil-krf-ha-lovendring-1.13949738>

Nå kommer KrF med et forslag som skal behandles på Stortinget.

Vedlegg 3: Brennpunkt-publikasjonene:

Dokumentar TV – En søsters kamp

NRK1, Brennpunkt, 7. november 2018, klokken 21.20

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/2018/MDDP11001018/avspiller>

Dokumentar nett – Monas oppgjør

NRK.no, 6. november

<https://www.nrk.no/rogaland/xl/monas-oppgjor-1.14269034>

Nyhets sak nett – Norske kommuner har utbetalt over to milliarder for svikt i barnevernet

NRK.no, 7. november

<https://www.nrk.no/rogaland/norske-kommuner-har-utbetalt-over-to-milliarder-for-svikt-i-barnevernet-1.14268532>

Vedlegg 4: Sakene som ble publisert sammen med Brennpunkt.

NETT:

<https://www.nrk.no/rogaland/regjeringen-sier-nei-til-gjennomgang-av-oppreisningsordninger-1.14268666>

https://www.nrk.no/rogaland/ordforer_-vi-kan-ta-ansvar-for-en-nasjonal-ordning-1.14268742

TV: <https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/201811/NNFA19110718/avspiller>

<https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201811/DKRO99110718/avspiller>

<https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201811/DKRO99110818/avspiller>

RADIO: <https://radio.nrk.no/podkast/nyhetsmorgen/nrkno-poddkast-5-142833-07112018075400>
(Dagsnytt 07.30)

Vedlegg 5: Oppfølgingssakene

Oppfølger sak 1: <https://www.nrk.no/rogaland/ny-rapport-viser-at-mona-skulle-hatt-millionerstatning--saken-avvist-bak-lukkede-dorer-1.14290680>

Mona med nytt erstatningskrav mot Sandnes kommune:

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201811/DKRO99111318/avspiller>

Sak 2: <https://www.nrk.no/rogaland/frp-politiker-vil-foresla-oppreisning-til-alle-sosknene-1.14290731>

Frp-politiker Wenche Meinich-Bache vil gi mer i oppreisning til Mona og tilby søsknene oppreisning.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201811/DKRO99111418/avspiller>

Sak 3: <https://www.nrk.no/rogaland/monas-sak-kan-bli-en-del-av-regjeringsforhandlingene-1.14300761>

KrF-nestleder Olaug Bollestad vil ha med seg saken i regjeringsforhandlingene.

Sak 4: <https://www.nrk.no/rogaland/flertall-for-gjennomgang-av-barnevern-oppreisning-pa-stortinget-1.14304823>

Flertallet i justiskomiteen vil ha endring og Mona blir invitert til Stortinget.

Sak 5: <https://www.nrk.no/rogaland/mona-besokte-politikerne-pa-stortinget-1.14316786>

Mona på Stortinget og treffer blant annet Olaug Bollestad og Solveig Horne.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201811/DKRO99112918/avspiller>

Sak 6: <https://www.nrk.no/rogaland/likevel-ikke-flertall-pa-stortinget-for-monas-sak-1.14318689>

Ikke flertall for forslaget Mona støtter.

Sak 7: <https://www.nrk.no/rogaland/storma-ut-av-stortinget-etter-nytt-nederlag-1.14324940>

Forslaget til Bollestad får ikke flertall. Mona skuffet.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201812/DKRO99120418/avspiller>

DEBATTEN 4. desember: <https://tv.nrk.no/serie/debatten/201812/NNFA51120418/avspiller>

Sak 8: <https://www.nrk.no/rogaland/-sandnes-ordforeren-snakket-usant-i-debatten-med-mona-1.14328654>

Ordfører Stanley Wirak feilinformerte under Debatten.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201812/DKRO99120618/avspiller>

Sak 9: <https://www.nrk.no/rogaland/jusprofessor-slakter-kommunens-behandling-av-mona-saken-1.14333171>

Jusprofessor Jan Fridtjof Bernt svært kritisk til Sandnes kommune sin håndtering av saken.

Sak 10: <https://www.nrk.no/rogaland/sandnes-avslo-ny-behandling-av-mona-saken-1.14334753>

Bystyret i Sandnes stemte ned forslaget til Wenche Meinich-Bache.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201812/DKRO98121118/avspiller>

Sak 11: <https://www.nrk.no/rogaland/sandnesordforeren-kritiserer-nrk-1.14336014>

Ordføreren kritiserer NRK

Sak 12: <https://www.nrk.no/rogaland/kronerulling-for-a-gi-mona-oppreisning-1.14348859>

Kronerulling for Mona.

TV: <https://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-rogaland/201812/DKRO97121918/avspiller>

<https://radio.nrk.no/serie/distriktsprogram-rogaland/DKRO01026018/28-12-2018#t=1h30m38.8s>

Mona sitt år i 2018.

Vedlegg 6:

	A	B	C	D	E	F	G
1	Line by line	Brennpunkt					
2							
3	Kilde	Påstand					Dokumenter
4	Mona	Slemor sparket ned trappene					
5	Mona	Slemor kvælte og slo hodet hennes i vegg					
6	Mona	Slemor stak fing i ørene til Mona					
7	Mona	Vold og tortur					
8	Mona						
9	Mona						
10	Mona						
11	Mona	Se fra i barnehagen at slemor var stygge med henne					
12	Mona	Storebrøren stakk lange togskinne til Hinna					
13	Mona	Pappa hentet oss hos farmor og farfar					
14	Mona						
15	Mona						
16							
17	Sven	Bodde i en krigssone. Hverdag av vold. Grov vold.					
18	Sven	Pappa hadde et balltre på vegg som var rullt grunn. Symbol på frykt. Stå med den					
19	Mona(Sven)	Er bekymret for omsorgsvenen når mor har 1 barn. Skoler metter fra osv.					
20	Sven	Pappa feriserte oss, visste aldri når han på oss barn					
21	Sven						
22	Sven						
23	Sven	EV var i familien vår lenge					
24							
25	Cecile						
26	Cecile	Opplevde at foreldrene dro ut. Cecile måtte passe på alle søsknene. Var 4-7 år					
27	Cecile	Gikk fra der til der for å spør etter mat. Manglet morsmelkerstatning til minstemann					
28	Cecile						

Påstandene ført inn i dette dokumentet. Den øverste linja på høyre side er ikke sladdet for å vise et eksempel på dokumentasjon.

Vedlegg 7: Omtale i andre medier

Ledere og kommentarer:

https://www.aftenbladet.no/meninger/leder/i/a2MWj2/Skammelig_-Sandnes

https://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/i/8w0rQW/A_-sa-feigt-eit-fleirtal-pa-Stortinget

<https://www.aftenbladet.no/meninger/leder/i/zLK5A9/Leder-Pa-tide-med-et-felles-nasjonalt-regelverk-for-de-aller-svakeste>

<https://www.dagsavisen.no/rogalandsavis/barnevern-og-erstatning-1.1256120>

Bygdebladet: For ressurskrevande til å gjera noko, 11. desember 2018

Jærbladet: Vår felles dårlige samvittighet, 26. november 2018

Leserinlegg:

<https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/m6bQyg/Mona-Anita-Espedal-er-Norges-modigste-kvinne>

<https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/J1eokm/Sandnes-kommune-ma-ordne-opp>

Varden, 7. januar: Like vilkår uavhengig av hvor du har vokst opp, Oddvar Gran FO Telemark

Stavanger Aftenblad, 5. januar: Behandlingen av Mona Anita Espedal er urettferdig

Telemarksavisa, 28. desember: Erstatning for tapt barndom, like vilkår uavhengig av hvor du har vokst opp, FO Telemark

Klassekampen, 18. desember: Skammelig behandling, Kirsten Engelstad, førsteamanuensis

Artikkel:

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/4daq9o/Stille-fakkeltog-i-Sandnes-til-stotte-for-Mona>

<https://sandnesposten.no/nyheter/lange-diskusjoner-i-saken-om-mona-anita-espedal/19.19039>

<https://sandnesposten.no/nyheter/mona-anita-espedal-moter-solveig-horne-frp/19.18923>

<https://sandnesposten.no/nyheter/rystet-over-behandlingen-mona-anita-espedal-og-familien-har-fatt/19.18793>

<https://sandnesposten.no/nyheter/ordforeren-beklager-til-mona-anita-espedal/19.14972>

<https://sandnesposten.no/nyheter/har-samlet-inn-over-200-000-til-mona-anita/19.19213>

<https://sandnesposten.no/nyheter/wirak-moter-mona-anita-i-nrk-debatt/19.18983>

<https://sandnesposten.no/nyheter/godt-fornoyde-etter-motet-med-solveig-horne/19.18944>

<https://sandnesposten.no/nyheter/formannskapet-snur-neppe-i-mona-saken/19.18831>

<https://sandnesposten.no/nyheter/dette-skal-til-for-ny-behandling-av-mona-saken/19.18806>

<https://sandnesposten.no/nyheter/politikerne-pa-gangen-har-allerede-stemt-nei/19.18803>

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/RxAV7x/Stavanger-ber-om-felles-nasjonal-ordning-i-barnevernssaker>

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/oRgAV7/Bystyret-ville-ikke-vurdere-Mona-saken-pa-nytt>

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/MgIK8r/Wirak-vil-ha-utvalg-for-oppreisning-til-barnevernsbarn>

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/P38aq6/Sandnes-kommune-ville-ikke-rore-Mona-saken>

<https://www.fremover.no/svarta-bjorn-konferansen/vinterfestuka/vu/svarta-bjorn-konferansen-har-presentert-ny-foredragsholder-mona-anita/s/5-17-500296>

<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/MgIK8r/Wirak-vil-ha-utvalg-for-oppreisning-til-barnevernsbarn>

TV: <http://www.tvvest.no/mona-anita-sin-kamp-mot-barnevernet>